

MAQSUD SHAYXZODANING TARJIMONLIK MAHORATI

Baxtiyorov Hasanboy Inomjon o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti

Elektrotexnika va kompyuter muhandisligi fakulteti

Elektr energetika (temir yo'l transporti) EGM-8-25

Annotatsiya: Mazkur maqolada Maqsud Shayxzodaning tarjimonlik faoliyati va uning o'zbek adabiyoti taraqqiyotidagi o'rni keng tahlil qilinadi. Shoirning jahon adabiyoti namunalarini o'zbek tiliga tarjima qilishdagi estetik mezonlari, badiiy sodiqlik va ijodiy erkinlik o'rtasidagi muvozanatni saqlash mahorati, poetik tilni milliy ruh bilan uyg'unlashtirish usullari ilmiy asosda yoritiladi. Shayxzoda tarjimalarining o'zbek adabiy tilining boyishiga, dramaturgiya va she'riyat taraqqiyotiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida uning tarjimonlik faoliyati shoirning ijodiy konsepsiyasi bilan uzviy bog'liq ekani, tarjima jarayonini u badiiy ijodning muhim qismi sifatida talqin qilgani asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Tarjima san'ati, badiiy sodiqlik, ijodiy erkinlik, poetik mahorat, milliy ruh, dramatik tarjima, adabiy til, estetik mezon, qiyosiy tahlil.

Kirish

XX asr o'zbek adabiyotida tarjima san'ati muhim o'rin tutadi. Bu davrda jahon adabiyotining yirik namoyandalari asarlari o'zbek tiliga tarjima qilinib, milliy adabiyotning badiiy imkoniyatlari kengaydi. Ana shu jarayonda Maqsud Shayxzoda alohida o'rin egallaydi.

Shayxzoda tarjimini oddiy til ko'chirish emas, balki badiiy tafakkur jarayoni deb bilgan. U asarning ruhini, g'oyaviy yo'nalishini va poetik ohangini saqlagan holda, uni o'zbek o'quvchisiga yaqinlashtirishga intilgan. Shu bois uning tarjimalari milliy adabiyot xazinasining ajralmas qismiga aylangan.

I. Shayxzodaning tarjima faoliyatiga kirib kelishi

Maqsud Shayxzoda tarjima bilan shug'ullanishni ijodiy ehtiyoj sifatida qabul qilgan. U jahon adabiyotini chuqur o'rgangan va turli xalqlar madaniyati bilan yaqindan tanish bo'lgan.

Xususan, u William Shakespeare asarlarini tarjima qilish orqali o'zbek dramaturgiyasi rivojiga katta hissa qo'shgan. Shakespeare dramtizmi, xarakter yaratish mahorati va konflikt qurish uslubi Shayxzoda ijodiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Bundan tashqari, u rus va Yevropa adabiyoti namoyandalarining asarlarini ham o'zbek tiliga o'g'irgan. Bu jarayon shoirning estetik qarashlarini boyitdi va

milliy adabiyot bilan jahon adabiyoti o'rtasida ko'prik vazifasini o'tadi.

II. Badiiy sodiqlik va ijodiy erkinlik muvozanati

Tarjima jarayonida asosiy masalalardan biri – matnga sodiqlik va ijodiy erkinlik o'rtasidagi nisbatdir. Shayxzoda bu muvozanatni mahorat bilan saqlay olgan.

U asarning mazmuni va ruhiga sodiq qolgan holda, ifoda vositalarini milliy til imkoniyatlariga moslashtirgan. Masalan, she'riy tarjimalarda vazn, qofiya va ritmni imkon qadar saqlashga harakat qilgan, biroq mazmunning aniqligini birinchi o'ringa qo'ygan.

Shayxzoda tarjimada so'zma-so'zlikdan qochgan. U uchun tarjima – bu asarni qayta yaratish jarayoni bo'lib, tarjimon ham muallif bilan teng ijodiy mas'uliyatni his qilishi zarur edi.

III. Dramatik asarlar tarjimasidagi mahorat

Shayxzoda ayniqsa dramatik asarlar tarjimasida yuksak mahorat ko'rsatgan. Drama tarjimasida faqat matn emas, balki sahnaviylik, dialog tabiiyligi va obraz xarakteri ham muhim ahamiyatga ega.

U tarjima qilgan asarlarda dialoglar jonli va tabiiy chiqadi. Har bir qahramon nutqi uning xarakteriga mos tarzda beriladi. Bu esa sahna talqinida asarning muvaffaqiyatli chiqishiga xizmat qilgan.

Shayxzoda dramaturg sifatida dramatik konflikt va kompozitsiya qonuniyatlarini yaxshi bilganligi sababli, tarjimalarda ham asarning ichki dinamikasini saqlay olgan.

IV. Tarjima va milliy adabiy til taraqqiyoti

Maqsud Shayxzoda tarjimalari o'zbek adabiy tilining boyishiga katta hissa qo'shdi. U yangi obrazli ifodalar, iboralar va poetik birliklarni milliy tilga olib kirdi.

Tarjima jarayonida u xalq tilining boy imkoniyatlaridan foydalangan. Natijada tarjima asarlar sun'iy emas, tabiiy va ravon o'qiladi. Bu esa o'zbek o'quvchisining jahon adabiyoti bilan yaqindan tanishishiga imkon yaratdi.

Shayxzoda tarjimalari milliy adabiyotning estetik saviyasini oshirdi va yangi badiiy mezonlar shakllanishiga xizmat qildi.

V. Tarjimonlik faoliyatining ijodiy ta'siri

Tarjima Shayxzodaning o'z ijodiga ham kuchli ta'sir ko'rsatdi. U jahon adabiyoti tajribasidan o'rganib, o'z dramaturgiyasi va she'riyatini boyitdi.

Masalan, dramatik asarlar tarjimasi uning "Jaloliddin Manguberdi" kabi tarixiy dramalarida konflikt va xarakter yaratish mahoratini kuchaytirdi. Tarjima orqali u badiiy tafakkur doirasini kengaytirdi.

Shunday qilib, tarjimonlik faoliyati Shayxzoda ijodining ajralmas qismi bo'lib, uning estetik qarashlari va poetik uslubini boyitdi.

Xulosa

Maqsud Shayxzoda tarjimon sifatida o'zbek adabiyotida alohida o'rin tutadi. U tarjimani ijodiy jarayon deb bilgan va asar ruhini milliy muhitga moslashtirishda yuksak mahorat ko'rsatgan. Badiiy sodiqlik va ijodiy erkinlik o'rtasidagi muvozanatni saqlash, dramatik asarlarni sahnaviy talablarga mos tarjima qilish, milliy adabiy tilni boyitish – uning tarjimonlik faoliyatining asosiy xususiyatlaridir.

Shayxzodaning tarjimalari o'zbek adabiyoti va jahon adabiyoti o'rtasida mustahkam ko'priq vazifasini bajardi. Uning tarjimonlik merosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, milliy tarjima maktabi taraqqiyotida muhim bosqich hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shayxzoda, M. *Tanlangan asarlar*. – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
2. Shayxzoda, M. *Jaloliddin Manguberdi*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
3. Karimov, N. *XX asr o'zbek adabiyoti tarixi*. – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
4. Qosimov, B. *O'zbek adabiy tanqidi tarixi*. – Toshkent: Akademnashr.
5. Yo'ldoshev, Q. *Tarjima nazariyasi asoslari*. – Toshkent: Yangi asr avlodi.
6. Rahmonov, M. *O'zbek dramaturgiyasi va tarjima masalalari*. – Toshkent.